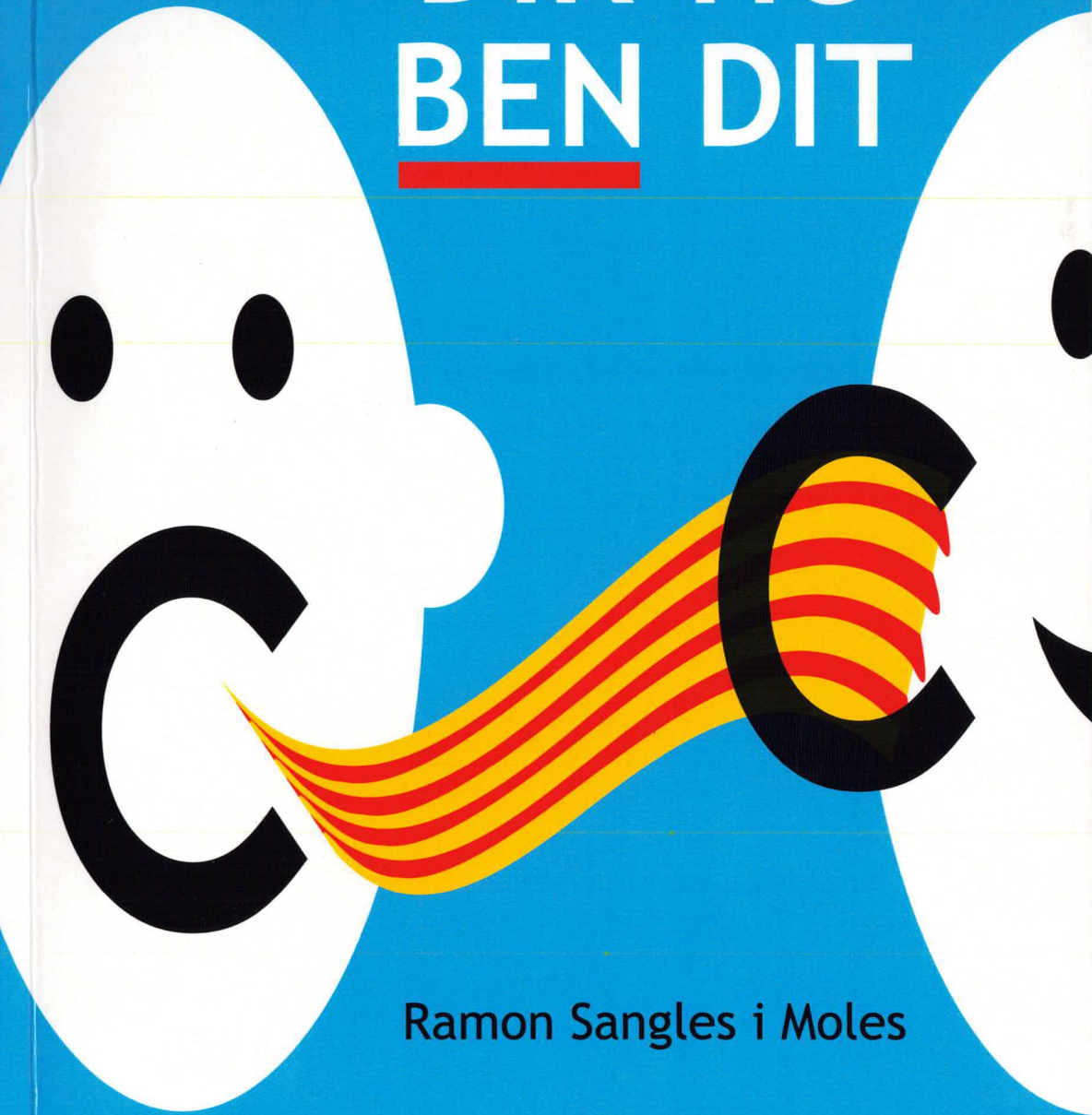

DIR-HO BEN DIT

Ramon Sangles i Moles

segona
edició

Ramon Sangles i Moles

DIR-HO BEN DIT

Índex

Pompeu Fabra	13
El «que» admiratiu	13
El «que» àton i el «què» tònic	14
Ús de la partícula «perquè»	15
«Tan» o «tant»?	16
«Com» i «com a»	17
«Sí» i «si»	18
«Sinó» i «si no»	19
No digueu mai «algu»	19
«Cap», millor que «un» o «algun»	20
«Cita» i «citació»	20
«El llum» i «la llum»	21
La «llista» i el «l·listat»	22
«La vall» i «el vall»	23
«El son» i «la son»	23
«El fi» i «la fi»	24
El «full» i la «fulla»	25
L'«orgue» i l'«òrgan»	26
«Alhora» i «a l'hora» (i «aleshores» i «a les hores»)	27
El «complex» i el «reflex»	28
L'adverbi «adés»	28
La «carpa» i l'«envelat»	29
L'«esquena» i l'«espatlla»	30
«Davant» i derivats	31
Els «cadells»	31

PRIMERA EDICIÓ: març del 2021

SEGONA EDICIÓ: novembre del 2021

Amb correccions, ampliacions, matisacions

© Ramon Sangles i Moles

© Disseny de la coberta: Toni Donada

© Editorial Llengua Nacional

C. de Sant Pere més Alt, 25

08009 BARCELONA

ISBN: 978-84-09-33929-7

Dipòsit Legal: B 16038-2021

Imprès a Catalunya

Impremta Sellarès

C. del Ter, 46

08570 TORELLÓ

El «genet» i la «geneta»	32
«Lògicament»	33
«Almenys» i «al menys»	34
No diguem «casc antic»	34
Adjectiu o participi?	35
El participi passat	35
La locució «degut a»	36
Diferència entre «altura», «altitud», «alçària»	36
«Coster» (rost), «costaner» (de la costa)	37
«Depenent» ≠ «dependent»	37
«Complert» i «complet»	38
«Ample» i «ampli»	39
«Confós» i «confús»	39
«Difós» i «difús»	40
«Aquest», «aqueix» i «aquell»	40
«Ací», «aquí», «allí (o allà)»	41
«Devers», «envers» i «vers»	42
«Altre (l'un i l'altre)»,	42
«els uns», «els altres», «altri»	42
«Assecar» i «eixugar»	43
«Badar», «cloure», «aclucar»	44
«Tastar», «provar» i «emprovar»	45
«Escoltar» i «sentir»	46
«Veure-hi» i «sentir-hi»	47
«Trencar» i «estripar»	47
«Nomenar» i «anomenar»	48
«Senyalar» i «assenyalar»	49
«Cercar» o «buscar»?	50

Quin verb, «donar» o «fer»?	50
«Reflectir», i no pas «reflexar»	51
Atenció a l'ús de «cessar»	52
«Carregar» i «carregar-se»	52
«Extradir», i no pas «extraditar»	53
«Continuar» i «seguir»	54
«Guardar» i «desar»	55
«Demanar», «respondre» i «contestar»	55
«Anar» i «anar-se'n»	56
«Compondre» i «composar»	57
«Creuar», «encreuar», «croada»	58
«Llançar», «llençar» i «tirar»	59
«Doblar» i «doblegar»	60
«Adonar-se» i no «donar-se compte»	60
«Abonar», «abonar-se» i «adobar»	61
«Raure»?	62
«Desenfadar»?	62
«Pregar» i «resar»	63
«Agafar», «agitar», «assegurar» i «córrer»	63
«Ai, que t'atrapo!»	64
«Totes li ponen»	65
«Estar-hi d'acord»	66
Pronominalitzar?	67
Abús pronominal	67
«Entre tots ho sabem tot»	70
«Revelar un secret»	70
«Bufet lliure»	71
«Els proveïdors»	72

«Llescar» el pa	72
«Amb sucre o sense»	73
El «sorbet» i el «xarrup»	74
«Ordenador» i «ordinador»	74
«Ordre» i «orde»	75
Els «advocats»	76
La cuina «de» gas	77
La «meteorologia»	77
Una camisa «grisa»	78
«Quina» calor!	78
«Incloure», «inclòs», etc.	79
«Ja» o «ara mateix»?	80
«Si l'encerto l'endevino»	80
Les «truites»	81
«Els ocells», «les aus» i «l'aviram»	82
La «duana» i els «duaners»	82
Les «voltes» dels edificis	83
Sota terra	84
Els «guals»	84
«Calçada», «vorera» i «sardinell»	85
«Cascades», «salts d'aigua» i «cataractes»	85
«Gaire», «massa» i «molt»	86
El mot «prou»	88
«Tots» i «tothom»	88
La «gimnàstica», el «gimnàs», el «gimnasta»	89
«Malalts», «malalties», «infirmers»	90
Una «analítica», una «anàlisi clínica»	90
«Medicina» i «medecina»	91

«Bena» i «vena»; «beta» i «veta»	91
«Capsa», «caixa», «caixó» i «calaix»	92
«Tràfec», «tràfic» i «trànsit»	93
La «gelera» i la «glacera»	94
«Fer-se pagues»	95
«Got» i «vas»	95
«Gran», en detriment de «gros»	96
La comparació	96
«Proper» i «pròxim»	97
«Clarament i educada» o «clarament i educadament»	98
El «lo» neutre	98
«Feina» i «treball»	99
«Plantar cara»	99
«El cert és que»	100
La «fosa» i la «fossa»	100
No empobrim la llengua!	101
Per la genuïtat	102
Completant la llista anterior	103
«Cassolada»	104
Combatent barbarismes	105
De mal dit a ben dit	106
La qualitat de la llengua	106
«Apoiar» és un castellanisme	107
El disbarat de «acabar amb»	108
En català no «apretem» res	110
El temps no es «porta»	111
«Seure», «asseure» i «asseure's»	112
«Assentar» i «assentar-se»	114

Nota preliminar

«Ser» i «estar»	115
Un «bitxo» o un «virus»?	116
Correspondències castellà-català	125
Atenció a la pronúncia	127
Desplaçaments tòpics no admesos	128
L'accentuació gràfica	128
«Ves» o «vés»?	130
L'article masculí «el» i el femení «la»	131
La essa sonora i la essa sorda	132
La concordança	133
Sobre el guionet	134
Observacions diverses	135
Fem servir el tractament de «vós»	137
«Xampany» contra «cava»	138
Per Sant Joan: xampany!	139
La datació	140
Els dies i els mesos	141
Precisions sobre abreuïjaments...	142
Els panellets	143
Bon Nadal!	143
Un prec al petit comerç	144
La imparable castellanització	145

Durant poc més de tres anys vaig anar enviant setmanalment unes fitxes anomenades *Dir-ho ben dit*, unes fitxes molt simples però pràctiques amb vista a esmenar errors o mancances en els escrits o en el parlar diari de molts catalans.

Havent deixat de confeccionar-les i enviar-les, són molts els qui em van demanar de poder-les tenir totes aplegades, i aquest és l'objectiu del present llibre (ara en segona edició, revisada, havent-se publicat la primera, com a no venal, el març del 2021).

Cal dir que no hi segueixo l'ordre en què foren enviades. A més, procuro de presentar-les seguint una certa lògica. També n'he fusionades algunes que, tractant del mateix tema, el miraven sota diferents angles. Això, però, no descarta que hi hagi repeticions, car hi ha temes complexos que requereixen més recerca, i vull remarcar també que nombroses fitxes demanarien un estudi molt més detallat i amb més matisos. Però això ho deixo per als bons lingüistes, aconsellant als lectors d'aquest llibre de tenir llurs obres i consultar-les, així com d'interessar-se per llurs produccions en revistes o a les xarxes de comunicació social. He tingut sempre present tot això en la confecció de tals fitxes, prenent com a bons guies els gramàtics Josep Ruaix, Albert Jané, Gabriel Bibiloni, Jordi Badia, Josep M. Virgili i un llarg etcètera.

No totes aquestes fitxes han estat mèrit meu. En algunes em vaig servir de material ja publicat per Albert Jané en la revista *Cavall Fort*, i n'hi ha unes que són de material didàctic elaborat per M. Dolors Vinyoles, i encara alguna de David Casellas. Ara bé, en tots aquests treballs m'he permès la llicència de fer-hi ampliacions, escurçaments o retocs. També he de remarcar que moltes foren revisades per Josep Ruaix.

Aquesta segona edició del llibre és força més treballada que no pas la primera. Hi he fet correccions, ampliacions, matisacions... i hi he unificat criteris de tipografia.

És un material centrat a resoldre, almenys en part, errors molt freqüents i elementals en el parlar o l'escriptura del nostre poble; no pas per a aprofundir en la nostra llengua. A mi em fa servei; si us en fa també a vosaltres, em tindrè per satisfet.

Ramon Sangles i Moles

Pompeu Fabra

Pompeu Fabra (Vila de Gràcia, 1868 – Prada de Conflent, 1948), a més d'un gran lingüista i d'un gramàtic excepcional, fins al punt que ha estat anomenat amb raó el «seny ordenador de la llengua catalana», cosa ben sabuda, va ser també un gran patriota.

Vegeu un fragment d'un seu discurs publicat a la revista *Pales-tra* (1932):

«L'ideal col·lectiu que ha mantingut sempre en tensió l'esperit de diverses generacions de catalans cal que continuï impulsant les actuals. Aquest doble ideal d'alliberar Catalunya i afinar la cultura del nostre poble és el que ha donat sentit a les activitats dels catalans moderns i als partits polítics catalans.

»Cal tornar a desvetllar l'interès del jovent per la causa de Catalunya, per la seva Llengua, la seva Història i Cultura. Cal tornar a fer vibrar la seva ànima per l'ideal del seu alliberament nacional.

»D'una manera especial voldria que en aquests moments recordéssiu els nostres germans de València i de Mallorca, units tots ells pel lligam multiseccular de la nostra llengua. Uns articles de la Constitució de la República Espanyola —obstacles legals nous, inexistents fins ara— volen privar el nostre acostament polític, en una eventual federació de totes les terres catalanes. Però si hi ha qui vol posar obstacles a la nostra unió política, no hi ha qui ens pugui privar de mantenir una sincera i cordial germanor espiritual entre les terres que foren una sola per llur història, que ho són avui encara per la llengua i que esperem que continuaran essent-ho demà per la voluntat de llurs fills.»

El «que» admiratiu

Veiem que moltes vegades hom accentua el *que* quan forma part d'una admiració. No!, el *que* admiratiu no s'ha d'accentuar mai. Exemples: **Que bonic!** / **Que malament parla!** / **Que generós (que) s'ha tornat!** / **Aquella nit de llampecs, que era llarga!**